

هزینه - سودمندی و میزان استفاده از کتاب‌های لاتین تهیه شده از نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران در پژوهشکده مهندسی جهاد کشاورزی

فاطمه تصویری قمصری^۱

محمدرضا جهان‌نما^۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تعیین میزان استفاده از کتاب‌های لاتین تهیه شده از نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران برای گروه‌های پژوهشی و معاونت‌های پژوهشکده مهندسی جهاد کشاورزی انجام شده است. ابزار گردآوری اطلاعات، سیاه‌ای از کتاب‌های لاتین تهیه شده از نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۳ و تعداد دفعات استفاده از آنها به تفکیک سال و گروه پژوهشی است. یافته‌های پژوهش نشان داد که طی این چهار سال، تفاوت قابل ملاحظه‌ای بین کتاب‌های تهیه شده برای سه گروه پژوهشی وجود ندارد. در تمام گروه‌های پژوهشی فراوانی کتاب‌هایی که حتی یک‌بار هم استفاده نشده‌اند، بیش از فراوانی سایر کتاب‌هاست. به‌طورکلی ۴۱/۴ درصد از کتاب‌های تهیه شده طی این سال‌ها، حتی یک‌بار هم مورد استفاده قرار نگرفته‌اند. نتایج آزمون کای اسکوئر نشان داد که بین هزینه صرف شده برای خرید کتاب‌ها و میزان استفاده از آنها رابطه معنی‌داری وجود ندارد. همچنین هزینه هر بار استفاده از کتاب‌ها، به تفکیک سال و گروه‌های پژوهشی، مورد بررسی قرار گرفت.

کلیدواژه‌ها

هزینه - سودمندی، نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، خرید منابع، استفاده از منابع، پژوهشکده مهندسی جهاد کشاورزی

مقدمه

ناگزیرند ضمن فراهم آوردن نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان، خود را با روند افزایش هزینه‌ها وفق داده و با بررسی‌های علمی به انتخاب منابع اطلاعاتی بپردازند. میشل^۳ عقیده دارد مطالعات

ایجاد تعادل میان بودجه تخصیص یافته به کتابخانه و نیاز مراجعه‌کنندگان همواره ذهن کتابداران را به خود مشغول کرده است. کتابداران

۱. رئیس اداره کتابخانه و مرکز اسناد پژوهشکده مهندسی جهاد کشاورزی ftasviri@eri.ac.ir

۲. عضو هیئت علمی پژوهشکده مهندسی جهاد کشاورزی mjahannama@eri.ac.ir

3. Mitchell

مالی می‌توانند میزان بازگشت سرمایه‌هایی را که برای خدمات کتابخانه‌ای از جمله خدمات اطلاع‌رسانی صرف شده است، نشان دهند (۱۲). تحقیقات مالی از جمله ابزارهایی هستند که در سنجش عملکرد کتابخانه‌ها به کار می‌روند و تحلیل هزینه - سودمندی روشی است در خدمت مدیران که به رابطه بین منافع یک محصول و یا خدمت خاص و هزینه‌های تهیه آن محصول یا خدمت می‌پردازد (۴: ۹-۱۲). با توجه به اینکه مشخص نبودن هزینه‌ها موجب تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی نادرست و اتلاف سرمایه و کاهش کیفیت و کمیت خدمات اطلاع‌رسانی می‌شود، سنجش هزینه‌های منابع اطلاعاتی ضروری به نظر می‌رسد. با استفاده از تحقیقات هزینه - سودمندی می‌توان اطلاعات لازم برای برنامه‌ریزی بهتر و، در نتیجه، افزایش بهره‌وری در کتابخانه‌ها را فراهم ساخت.

در این پژوهش میزان استفاده از کتاب‌های لاتین تهیه شده از نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران و هزینه صرف شده برای خرید این کتاب‌ها طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۳ به تفکیک گروه‌های پژوهشی و معاونت‌های پژوهشکده مهندسی جهاد کشاورزی مورد بررسی قرار گرفت. در این پژوهش، با استفاده از روش هزینه - سودمندی، به محاسبه هزینه‌های صرف شده برای تهیه کتاب پرداخته شد تا با محاسبه این هزینه‌ها و نیز بررسی دفعات مراجعه، هزینه کتاب‌های تهیه شده برای هر گروه محاسبه شود. چنین پژوهشی می‌تواند راهنمای مفیدی جهت تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی برای انتخاب منابع اطلاعاتی باشد.

سؤالات پژوهش

پژوهش حاضر بر آن است تا به سؤالات زیر پاسخ دهد:

۱. مجموع هزینه‌های صرف شده برای تهیه کتاب در هر گروه پژوهشی به چه میزان است؟
۲. میزان استفاده از کتاب‌های تهیه شده در هر گروه پژوهشی چقدر است؟
۳. تعداد کتاب‌های یکبار استفاده شده، بدون استفاده، و پراستفاده در هر گروه پژوهشی چقدر است؟
۴. آیا رابطه معنی‌داری میان هزینه صرف شده برای تهیه کتاب و میزان استفاده وجود دارد؟

جامعه و روش پژوهش

این پژوهش به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه پژوهش شامل ۴۴۸ عنوان کتاب لاتین تهیه شده برای پژوهشگران پژوهشکده مهندسی جهاد کشاورزی است که طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۳ از نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران خریداری شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات براساس آمار توصیفی و با استفاده از نرم‌افزارهای اس.پی. اس.اس. و اکسل انجام شد. ابزار گردآوری اطلاعات سیاهه‌ای از کتاب‌های لاتین تهیه شده از نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران طی سال‌های مورد نظر و تعداد دفعات استفاده از آنها به تفکیک سال و گروه پژوهشی بود. مبنای استفاده از کتاب‌های غیرمرجع، تعداد دفعاتی است که کتاب به امانت رفته است. در مورد کتاب‌های مرجع تعداد دفعات استفاده

در کتابخانه و در پاره‌ای از موارد تعداد دفعات امانت کتاب مبنای استفاده قرار گرفت.

برای اجرای این پژوهش ابتدا هزینه تمام شده کتاب‌ها در هریک از گروه‌های پژوهشی محاسبه شد و سپس تعداد دفعات استفاده از هر کتاب، در سال تهیه آن، مورد بررسی قرار گرفت. لازم به ذکر است هزینه تمام شده کتاب‌ها، شامل قیمت کتاب، هزینه حمل و نقل، و فهرستنویسی است.

پیشینه پژوهش

بررسی پژوهش‌های انجام گرفته با استفاده از شیوه هزینه- سودمندی نشان می‌دهد که بیشتر مطالعات انجام شده در این خصوص به مطالعه هزینه- سودمندی نشریات ادواری و نظام‌های پیوسته بازیابی اطلاعات مربوط می‌شود.

سلیمی جهرمی با استفاده از قانون بردفورد به بررسی استفاده از نشریات ادواری دانشگاه علوم پزشکی ایران پرداخت. نتایج پژوهش وی نشان داد که ۳۱۴ عنوان نشریه فقط یک‌بار استفاده شده است. وی تأکید کرد که تعداد کمی از عناوین مجلات حداکثر نیازهای جامعه استفاده‌کننده را پاسخ می‌دهد (۵).

صویراسرافیل به تعیین نشریات ادواری هسته طی سال‌های ۱۹۹۰-۱۹۹۲ در کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی با روش تحلیل هزینه- سودمندی پرداخت. وی با استفاده از قانون بردفورد و بررسی هزینه- سودمندی مجلات اقدام به شناسایی و معرفی مجلات پراستفاده کرد. وی پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها به این نتیجه رسید

که ۳۱/۳۳ درصد مجلات موجود در کتابخانه حداقل یک‌بار استفاده شده‌اند و ۶۸/۶۷ درصد عناوین حتی یک‌بار هم مورد استفاده قرار نگرفته‌اند (۶).

فروزی ضریب همبستگی میان قیمت و میزان استفاده از نشریات ادواری لاتین سال ۱۹۹۳ در کتابخانه‌های دانشگاه‌های تهران، امیرکبیر، و علم و صنعت را مشخص کرد. نتایج پژوهش وی نشان داد که در این سه کتابخانه بین میزان استفاده از نشریات ادواری فنی و مهندسی لاتین و قیمت آنها همبستگی وجود ندارد. همچنین بیش از ۵۰ درصد نشریات ادواری جاری موجود در این سه دانشگاه اصلاً مورد استفاده قرار نگرفته‌اند (۷).

کیانی در پژوهش خود به مطالعه هزینه- مصرف نشریات ادواری رشته‌های بیوشیمی و فیزیک کتابخانه دانشگاه تهران و کتابخانه مرکزی دانشگاه تربیت مدرس پرداخت. یافته‌های پژوهش وی نشان داد که بین قیمت اشتراک نشریات و میزان استفاده از آنها و نیز بین میزان استفاده و هزینه هر بار استفاده از نشریات در دو کتابخانه رابطه معنی‌داری وجود ندارد (۸).

رادباوه به مطالعه هزینه- سودمندی نشریات ادواری مراکز و مؤسسات تحقیقاتی تحت پوشش وزارت جهاد سازندگی پرداخت. نتایج تحقیق وی نشان داد که نشریات کم هزینه از دفعات استفاده بیشتری برخوردارند. ۴۱ درصد از نشریات سال ۱۳۷۴ و ۴۳ درصد از نشریات سال ۱۳۷۵ حتی یک‌بار هم استفاده نشده‌اند. وی با استفاده از

قانون بردفورد نشریات ادواری هسته در پنج زمینه موضوعی آبخیزداری، جنگل و مرتع، دامپروری، سرم‌سازی، و فنی و مهندسی را در مراکز مورد مطالعه تعیین کرد (۴).

حاضری دفعات استفاده از نشریات لاتین را در کتابخانه‌های تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد بررسی کرد. نتایج پژوهش وی نشان داد که ۷۰/۶ درصد از عناوین حداقل یکبار استفاده شده‌اند. از ۱۲۷ عنوان که توسط اعضای هیئت علمی مورد ارزیابی قرار گرفت، وجود ۴۹ عنوان در مجموعه کاملاً ضروری شناخته شد (۳).

اسدی هزینه‌های خدمات مدلاین، میزان استفاده از این خدمات، و هزینه هر کاوش را در دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران، و شهید بهشتی مورد بررسی قرار داد. نتایج تحقیق وی نشان داد که کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران، علی‌رغم داشتن بالاترین میزان هزینه، به‌علت فراهم‌سازی امکان استفاده بیشتر و بهتر از خدمات اطلاع‌رسانی، کمترین هزینه کاوش از پایگاه اطلاعاتی مدلاین را بر روی لوح فشرده داراست (۱).

ویل^۴ به بررسی استفاده و هزینه مجلات علمی در کتابخانه مرکز تحقیقات هسته‌ای سورک^۵ پرداخت. نتایج پژوهش وی نشان داد که ۹۸ درصد مجلات حداقل یکبار استفاده شده‌اند (۱۴: ۱۸۲-۱۸۹). وی تحقیق مشابهی در کتابخانه ام.آی.تی.^۶ انجام داد که طی آن

مشخص شد ۳۷ درصد مجلات فیزیک طی دوره تحقیق اصلاً استفاده نشده‌اند.

کنوپاسل^۷ با جمع‌آوری درخواست‌های فتوکپی، به تعیین مجلات پر استفاده و کم‌استفاده پرداخت. نتایج پژوهش وی نشان داد که تعداد کمی از عناوین مجلات بیشترین نیازهای جامعه استفاده‌کننده را برطرف می‌کند (۱۱: ۶۵-۷۴).

سریدهار^۸ مجلات مرکز ماهواره آی.اس. آر. ا.^۹ را مورد بررسی قرار داد. وی در این تحقیق ارتباط هزینه اشتراک نشریات و میزان استفاده از آنها را مورد بررسی قرار داد و هزینه هر بار استفاده از نشریات را محاسبه کرد، که نشان‌دهنده سودمندی آن نشریه است (۱۳: ۱۳۷-۱۵۳).

دال و چانگ^{۱۰} در کتابخانه دانشگاه ایالتی نیویورک در استونی بروک^{۱۱}، تحقیقاتی انجام دادند که شامل بررسی میزان استفاده از مجلات و نظرات اعضای هیئت علمی و مطالعات استنادی بود. نتایج یافته‌های آنان نشان داد که میان استفاده عینی از مجلات و درجه‌بندی ذهنی تفاوت وجود دارد (۹: ۲۳-۳۴).

دوران^{۱۲} با انجام تحقیقی در دانشگاه ایلینوی به بررسی مجلاتی پرداخت که در زمینه علوم بیشترین استفاده را داشتند و از نظر اعضای هیئت علمی و دانشجویان آن دانشگاه نیز حائز اهمیت بودند (۱۰: ۳۷۳-۳۷۷).

4. Weil

5. Soreq Nuclear Research Center Library

6. MIT=Manukau Institute of Technology

7. Knopasale

8. Sridhar

9. ISRO=Indian Space Research Organization

10. Dole & Chang

11. Stony Brook

12. Duran

یافته‌های پژوهش

در این بخش یافته‌های پژوهش براساس متغیرهای مورد مطالعه، یعنی دفعات استفاده از کتاب‌های مورد بررسی و هزینه آنها، آورده شده است.

کتاب‌های تهیه شده از نمایشگاه بین‌المللی کتاب عموماً براساس درخواست‌های سه گروه پژوهشی شیمی، کنترل، مواد و دو معاونت پژوهشی و طرح و برنامه تهیه شده است.

جدول ۱ تعداد و درصد کتاب‌های تهیه شده برای هر یک از گروه‌ها را در سال‌های مورد مطالعه مشخص می‌کند. همان‌طور که مشاهده می‌شود در سال ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ بیشترین درخواست به گروه پژوهشی کنترل و در سال ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ به گروه پژوهشی شیمی اختصاص داشته است.

در جدول ۲ توزیع فراوانی هزینه‌های

صرف شده برای گروه‌های پژوهشی به تفکیک سال تهیه آورده شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود بیشترین هزینه صرف شده برای تهیه کتاب‌ها در سال ۱۳۸۰ به گروه پژوهشی کنترل، در سال‌های ۱۳۸۱ و ۱۳۸۲ به گروه پژوهشی شیمی و در سال ۱۳۸۳ به گروه پژوهشی مواد اختصاص دارد. نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که در سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ رابطه مستقیمی بین هزینه صرف شده برای تهیه کتاب و تعداد کتاب‌های خریداری شده وجود دارد، اما در سال‌های ۱۳۸۱ و ۱۳۸۳ این رابطه مشاهده نمی‌شود.

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود ۴۳ درصد از کتاب‌ها در سال ۱۳۸۰، ۳۸/۲ درصد در سال ۱۳۸۱، ۴۳/۷ درصد در سال ۱۳۸۲، و ۴۰/۹ درصد در سال ۱۳۸۳ اصلاً مورد

جدول ۱. توزیع فراوانی کتاب‌های تهیه شده برای گروه‌های پژوهشی به تفکیک سال

گروه پژوهشی	سال ۱۳۸۰		سال ۱۳۸۱		سال ۱۳۸۲		سال ۱۳۸۳	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
شیمی	۲۲	۲۰/۶	۳۰	۲۲/۹	۴۳	۲۹/۹	۱۸	۲۷/۳
کنترل	۳۲	۲۹/۹	۳۶	۲۷/۵	۲۴	۱۶/۷	۱۶	۲۴/۲
مواد	۳۰	۲۸/۱	۲۹	۲۲/۱	۳۵	۲۴/۳	۱۶	۲۴/۲
معاونت پژوهشی	۱۰	۹/۳	۲۶	۱۹/۹	۲۸	۱۹/۵	۱۰	۱۵/۲
طرح و برنامه	۱۳	۱۲/۱	۱۰	۷/۶	۱۴	۹/۷	۶	۹/۱
جمع کل	۱۰۷	۱۰۰	۱۳۱	۱۰۰	۱۴۴	۱۰۰	۶۶	۱۰۰

جدول ۲. توزیع فراوانی هزینه‌های مصرف شده برای گروه‌های پژوهشی به تفکیک سال

گروه پژوهشی	سال ۱۳۸۰		سال ۱۳۸۱		سال ۱۳۸۲		سال ۱۳۸۳	
	(هزار ریال)	درصد	(هزار ریال)	درصد	(هزار ریال)	درصد	(هزار ریال)	درصد
شیمی	۶۹۳۵	۲۸/۲	۸۷۸۵	۲۹/۶	۱۵۱۹۴	۴۲/۲	۷۵۴۲	۳۰/۹
کنترل	۷۴۷۶	۳۰/۴	۷۹۹۹	۲۷	۴۷۲۴	۱۳/۱	۵۰۸۷	۲۰/۹
مواد	۶۸۴۴	۲۷/۹	۶۶۵۴	۲۲/۵	۹۵۲۵	۲۶/۵	۸۴۴۵	۳۴/۶
معاونت پژوهشی	۱۳۷۵	۵/۶	۳۹۱۲	۱۳/۲	۴۶۱۹	۱۲/۸	۲۰۸۳	۸/۵
طرح و برنامه	۱۹۵۰	۷/۹	۲۲۷۱	۷/۷	۱۹۴۹	۵/۴	۱۲۲۵	۵/۱
جمع کل	۲۴،۵۸۰	۱۰۰	۲۹،۶۲۱	۱۰۰	۳۶،۰۱۱	۱۰۰	۲۴،۳۸۲	۱۰۰

استفاده قرار نگرفته‌اند. به‌طور کلی، ۴۱/۴ درصد از کتاب‌های تهیه شده در چهار سال مورد بررسی اصلاً مورد استفاده قرار نگرفته است. جدول ۴ و نمودار ۱ نشان می‌دهند که در تمام گروه‌های پژوهشی فراوانی کتاب‌هایی که حتی یک‌بار هم استفاده نشده‌اند، بیش از فراوانی سایر کتاب‌هاست. از بین گروه‌ها، معاونت طرح و برنامه با ۵۱/۲ درصد بیشترین میزان کتاب‌های استفاده نشده را به خود اختصاص داده است. از بین کتاب‌هایی

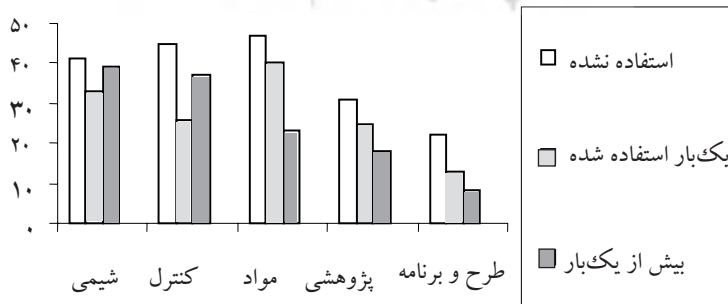
که بیش از یک‌بار استفاده شده، کتاب‌های درخواستی گروه پژوهشی شیمی با ۳۴/۵ درصد بالاترین رتبه را دارا می‌باشد. از بررسی اطلاعات جدول ۵ مشخص می‌شود که در سال ۱۳۸۰ بیشترین درصد کتاب‌ها (۱۷/۷ درصد) با هزینه‌ای بین ۱۴۰-۱۸۰ هزار ریال تهیه شده است و کمترین درصد کتاب‌ها (۳/۷ درصد) مربوط به کتاب‌هایی است که با هزینه‌ای بین ۲۰-۶۰ و ۳۴۰-۳۸۰ هزار ریال تهیه شده‌اند. در این

جدول ۳. توزیع فراوانی وضعیت استفاده از کتاب‌های مورد بررسی به تفکیک سال

سال	۱۳۸۰		۱۳۸۱		۱۳۸۲		۱۳۸۳	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
استفاده نشده	۴۶	۴۳	۵۰	۳۸/۲	۶۳	۴۳/۷	۲۷	۴۰/۹
یک‌بار استفاده شده	۲۶	۲۴/۳	۳۹	۲۹/۷	۴۸	۳۳/۳	۲۴	۳۶/۴
بیش از یک‌بار	۳۵	۳۲/۷	۴۲	۳۲/۱	۳۳	۲۳	۱۵	۲۲/۷
جمع کل	۱۰۷	۱۰۰	۱۳۱	۱۰۰	۱۴۴	۱۰۰	۶۶	۱۰۰

جدول ۴. توزیع فراوانی وضعیت استفاده از کتاب‌های مورد بررسی به تفکیک گروه پژوهشی

گروه پژوهشی	استفاده نشده		یک‌بار استفاده شده		بیش از یک‌بار		جمع کل	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
شیمی	۴۱	۳۶/۳	۳۳	۲۹/۲	۳۹	۳۴/۵	۱۱۳	۱۰۰
کنترل	۴۵	۴۱/۶	۲۶	۲۴/۱	۳۷	۳۴/۳	۱۰۸	۱۰۰
مواد	۴۷	۴۲/۷	۴۰	۳۶/۴	۲۳	۲۰/۹	۱۱۰	۱۰۰
معاونت پژوهشی	۳۱	۴۱/۹	۲۵	۳۳/۸	۱۸	۲۴/۳	۷۴	۱۰۰
طرح و برنامه	۲۲	۵۱/۲	۱۳	۳۰/۲	۸	۱۸/۶	۴۳	۱۰۰

نمودار ۱. وضعیت استفاده از کتاب‌های مورد بررسی به تفکیک گروه پژوهشی

جدول ۵. توزیع فراوانی هزینه تمام شده کتاب‌های مورد بررسی به تفکیک گروه‌های پژوهشی در سال ۱۳۸۰

جمع کل		طرح و برنامه		پژوهشی		مواد		کنترل		شیمی		هزینه (هزار ریال)
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۳/۷	۴	۰	۰	۰	۰	۱۰	۳	۳/۱	۱	۰	۰	۶۰-۲۰
۱۴/۱	۱۵	۳۰/۷	۴	۴۰	۴	۱۰	۳	۹/۴	۳	۴/۶	۱	۱۰۰-۶۰
۴/۸	۹	۷/۷	۱	۱۰	۱	۶/۷	۲	۱۲/۵	۴	۴/۶	۱	۱۴۰-۱۰۰
۱۷/۷	۱۹	۱۵/۴	۲	۳۰	۳	۱۶/۷	۵	۲۱/۹	۷	۹/۱	۲	۱۸۰-۱۴۰
۱۰/۳	۱۱	۱۵/۴	۲	۰	۰	۱۳/۳	۴	۶/۲	۲	۱۳/۶	۳	۲۲۰-۱۸۰
۱۴/۱	۱۵	۳۰/۷	۴	۰	۰	۱۶/۷	۵	۹/۴	۳	۱۳/۶	۳	۲۶۰-۲۲۰
۶/۵	۷	۰	۰	۱۰	۱	۳/۳	۱	۶/۲	۲	۱۳/۶	۳	۳۰۰-۲۶۰
۶/۵	۷	۰	۰	۰	۰	۱۰	۳	۶/۲	۲	۹/۱	۲	۳۴۰-۳۰۰
۳/۷	۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۶/۲	۲	۹/۱	۲	۳۸۰-۳۴۰
۱۴/۹	۱۶	۰	۰	۱۰	۱	۱۳/۳	۴	۱۸/۸	۶	۲۲/۷	۵	۳۸۰ به بالا
۱۰۰	۱۰۷	۱۰۰	۱۳	۱۰۰	۱۰	۱۰۰	۳۰	۱۰۰	۳۲	۱۰۰	۲۲	جمع کل

هزار ریال تهیه شده‌اند. در این سال، گروه پژوهشی کنترل با ۱۹/۵ درصد بالاترین میزان کتاب‌هایی را که با هزینه بالاتر از ۳۸۰ هزار ریال تهیه شده، به خود اختصاص داده است.

همان‌طور که جدول ۷ نشان می‌دهد، فراوانی کتاب‌هایی که با هزینه‌ای بین ۶۰-۱۰۰ هزار ریال تهیه شده با ۱۵/۳ درصد بیشتر از سایر کتاب‌هاست. کمترین درصد

سال، گروه پژوهشی شیمی با ۲۲/۷ درصد بالاترین میزان کتاب‌هایی را که با هزینه بالاتر از ۳۸۰ هزار ریال تهیه شده، به خود اختصاص داده است.

جدول ۶ نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۱ بیشترین درصد کتاب‌ها (۱۸/۳ درصد) با هزینه‌ای بین ۱۰۰-۱۴۰ هزار ریال تهیه شده است و کمترین درصد کتاب‌ها به کتاب‌هایی اختصاص دارد که با هزینه‌ای بین ۳۴۰-۳۸۰

جدول ۶. توزیع فراوانی هزینه تمام شده کتاب‌های مورد بررسی به تفکیک گروه‌های پژوهشی در سال ۱۳۸۱

جمع کل		طرح و برنامه		پژوهشی		مواد		کنترل		شیمی		هزینه (هزار ریال)
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۴/۶	۶	۰	۰	۷/۷	۲	۰	۰	۰/۲	۰	۱۳/۳	۴	۶۰-۲۰
۱۴/۵	۱۹	۲۰	۲	۱۹/۲	۵	۲۰/۷	۶	۸/۳	۳	۱۰	۳	۱۰۰-۶۰
۱۸/۳	۲۴	۲۰	۲	۳۴/۶	۹	۰	۰	۲۵	۹	۱۰	۳	۱۴۰-۱۰۰
۱۲/۲	۱۶	۲۰	۲	۲۳/۱	۶	۱۰/۳	۳	۱۱/۱	۴	۶/۷	۲	۱۸۰-۱۴۰
۸/۴	۱۱	۱۰	۱	۰	۰	۱۷/۲	۵	۵/۵	۲	۱۰	۳	۲۲۰-۱۸۰
۱۲/۲	۱۶	۲۰	۲	۷/۷	۲	۱۳/۸	۴	۱۶/۷	۶	۶/۷	۲	۲۶۰-۲۲۰
۷/۶	۱۰	۰	۰	۰	۰	۱۷/۲	۵	۲/۸	۱	۱۳/۳	۴	۳۰۰-۲۶۰
۷/۶	۱۰	۱۰	۱	۳/۸	۱	۶/۹	۲	۵/۵	۲	۱۳/۳	۴	۳۴۰-۳۰۰
۳/۱	۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵/۵	۲	۶/۷	۲	۳۸۰-۳۴۰
۱۱/۵	۱۵	۰	۰	۳/۸	۱	۱۳/۸	۴	۱۹/۵	۷	۱۰	۳	۳۸۰ به بالا
۱۰۰	۱۳۱	۱۰۰	۱۰	۱۰۰	۲۶	۱۰۰	۲۹	۱۰۰	۳۶	۱۰۰	۳۰	جمع کل

جدول ۷. توزیع فراوانی هزینه تمام شده کتاب‌های مورد بررسی به تفکیک گروه‌های پژوهشی در سال ۱۳۸۲

هزینه (هزار ریال)	شیمی		کنترل		مواد		پژوهشی		طرح و برنامه		جمع کل	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۶۰-۲۰	۱	۲/۳	۲	۸/۳	۱	۲/۹	۱	۳/۶	۳	۲۱/۴	۸	۵/۶
۱۰۰-۶۰	۶	۱۴	۵	۲۰/۸	۲	۵/۷	۷	۲۵	۲	۱۴/۳	۲۲	۱۵/۳
۱۴۰-۱۰۰	۱	۲/۳	۶	۲۵	۳	۸/۶	۵	۱۷/۹	۴	۲۸/۶	۱۹	۱۳/۲
۱۸۰-۱۴۰	۴	۹/۳	۲	۸/۳	۴	۱۱/۴	۳	۱۰/۷	۳	۲۱/۴	۱۶	۱۱/۱
۲۲۰-۱۸۰	۵	۱۱/۶	۲	۸/۳	۶	۱۷/۱	۴	۱۴/۳	۰	۰	۱۷	۱۱/۸
۲۶۰-۲۲۰	۸	۱۸/۶	۲	۸/۳	۶	۱۷/۱	۲	۷/۱	۲	۱۴/۳	۲۰	۱۳/۹
۳۰۰-۲۶۰	۴	۹/۳	۲	۸/۳	۳	۸/۶	۲	۷/۱	۰	۰	۱۱	۷/۶
۳۴۰-۳۰۰	۶	۱۴	۱	۴/۲	۲	۵/۷	۲	۷/۱	۰	۰	۱۱	۷/۶
۳۸۰-۳۴۰	۳	۷	۱	۴/۲	۲	۵/۷	۲	۷/۱	۰	۰	۸	۵/۶
۳۸۰ به بالا	۵	۱۱/۶	۱	۴/۲	۶	۱۷/۱	۰	۰	۰	۰	۱۲	۸/۳
جمع کل	۴۳	۱۰۰	۲۴	۱۰۰	۳۵	۱۰۰	۲۸	۱۰۰	۱۴	۱۰۰	۱۴۴	۱۰۰

این سال گروه پژوهشی شیمی با ۵۵/۵ درصد و گروه پژوهشی مواد با ۵۰ درصد بالاترین میزان کتاب‌هایی را که با هزینه بالاتر از ۳۸۰ هزار ریال تهیه شده، به خود اختصاص داده‌اند.

اطلاعات جدول ۹ نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۰ بیشترین هزینه صرف شده جهت تهیه کتاب به گروه کنترل اختصاص دارد. اما هزینه هر بار استفاده در گروه پژوهشی شیمی بیشتر از سایر گروه‌هاست. کمترین

کتاب‌ها (۵/۶ درصد)، مربوط به کتاب‌هایی است که با هزینه ۲۰-۶۰ هزار ریال و ۳۴۰-۳۸۰ هزار ریال تهیه شده است. در این سال بالاترین میزان کتاب‌هایی که با هزینه بالاتر از ۳۸۰ هزار ریال تهیه شده به گروه پژوهشی مواد اختصاص دارد.

جدول ۸ نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۳ بیشترین درصد کتاب‌ها (۳۹/۴ درصد) به کتاب‌هایی اختصاص دارد که با هزینه‌ای بیشتر از ۳۸۰ هزار ریال تهیه شده است. در

جدول ۸. توزیع فراوانی هزینه تمام شده کتاب‌های مورد بررسی به تفکیک گروه‌های پژوهشی در سال ۱۳۸۳

هزینه (هزار ریال)	شیمی		کنترل		مواد		پژوهشی		طرح و برنامه		جمع کل	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۶۰-۲۰	۱	۵/۶	۰	۰	۰	۰	۳	۳۰	۱	۱۶/۷	۵	۷/۶
۱۰۰-۶۰	۰	۰	۲	۱۲/۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۳
۱۴۰-۱۰۰	۰	۰	۲	۱۲/۵	۰	۰	۱	۱۰	۰	۰	۳	۴/۶
۱۸۰-۱۴۰	۱	۵/۶	۰	۰	۰	۰	۲	۲۰	۲	۲۳/۳	۵	۷/۶
۲۲۰-۱۸۰	۲	۱۱/۱	۰	۰	۱	۶/۳	۱	۱۰	۰	۰	۴	۶
۲۶۰-۲۲۰	۱	۵/۶	۱	۶/۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۳
۳۰۰-۲۶۰	۱	۵/۶	۲	۱۲/۵	۰	۰	۰	۰	۳	۵۰	۶	۹/۱
۳۴۰-۳۰۰	۰	۰	۰	۰	۴	۲۵	۰	۰	۰	۰	۴	۶/۱
۳۸۰-۳۴۰	۲	۱۱/۱	۳	۱۸/۷	۳	۱۸/۷	۱	۱۰	۰	۰	۹	۱۳/۶
۳۸۰ به بالا	۱۰	۵۵/۵	۶	۳۷/۵	۸	۵۰	۲	۲۰	۰	۰	۲۶	۳۹/۴
جمع کل	۱۸	۱۰۰	۱۶	۱۰۰	۱۶	۱۰۰	۱۰	۱۰۰	۶	۱۰۰	۶۶	۱۰۰

جدول ۹. میانگین هزینه تمام شده هر بار استفاده از کتاب‌ها به تفکیک سال و گروه

گروه	سال			۱۳۸۲			۱۳۸۱			۱۳۸۰		
	هزینه صرف شده (هزار ریال)	تعداد دفعات استفاده	هزینه هر بار استفاده	هزینه صرف شده (هزار ریال)	تعداد دفعات استفاده	هزینه هر بار استفاده	هزینه صرف شده (هزار ریال)	تعداد دفعات استفاده	هزینه هر بار استفاده	هزینه صرف شده (هزار ریال)	تعداد دفعات استفاده	هزینه هر بار استفاده
شیمی	۶۹۳۵	۱۵	۴۶۲	۱۵۱۹۴	۲۷	۵۶۲	۵۱۶	۱۷	۸۷۸۵	۴۶۲	۱۵	۶۹۳۵
کنترل	۷۴۷۶	۲۰	۳۷۳	۴۷۲۴	۱۳	۳۶۳	۳۴۷	۲۳	۷۹۹۹	۳۷۳	۲۰	۷۴۷۶
مواد	۶۸۴۴	۱۶	۴۲۷	۹۵۲۵	۱۸	۵۲۹	۳۱۶	۲۱	۶۶۵۴	۴۲۷	۱۶	۶۸۴۴
معاونت پژوهشی	۱۳۷۵	۵	۲۷۵	۴۶۱۹	۱۶	۲۸۸	۲۷۹	۱۴	۳۹۱۲	۲۷۵	۵	۱۳۷۵
طرح و برنامه	۱۹۵	۵	۳۹	۱۹۴۹	۷	۲۷۸	۳۷۸	۶	۲۲۷۱	۳۹	۵	۱۹۵

می‌شود. از بین کتاب‌های استفاده نشده در سال ۱۳۸۲، کتاب‌هایی که با هزینه ۶۰-۱۰۰ هزار ریال و ۱۸۰-۲۲۰ هزار ریال تهیه شده‌اند، با ۱۵/۷ درصد بیشترین فراوانی را دارا می‌باشند. در بین کتاب‌هایی که در این سال یک‌بار استفاده شده‌اند، کتاب‌هایی که با هزینه ۱۸۰-۲۲۰ هزار ریال تهیه شده، بیشترین فراوانی را دارند. همچنین از بین کتاب‌های استفاده نشده در سال ۱۳۸۳، بیشترین فراوانی (۳۹/۳ درصد) به کتاب‌هایی مربوط می‌شود که با هزینه ۳۸۰ هزار ریال به بالا تهیه شده‌اند. در ضمن بیشترین فراوانی کتاب‌هایی که یک‌بار استفاده شده، مربوط به کتاب‌هایی است که با همین هزینه تهیه شده‌اند.

هزینه هر بار استفاده در سال ۱۳۸۱ به معاونت پژوهشی و در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ به معاونت طرح و برنامه اختصاص دارد.

جدول ۱۰ نشان می‌دهد که از بین کتاب‌های استفاده نشده در سال ۱۳۸۰، کتاب‌هایی که با هزینه ۱۰۰-۱۸۰ هزار ریال و ۲۲۰-۲۶۰ هزار ریال تهیه شده‌اند، بیشترین فراوانی را دارا می‌باشند (۱۴/۶ درصد). بیشتر کتاب‌های یک‌بار استفاده شده با هزینه ۱۴۰-۱۸۰ هزار ریال تهیه شده است (۲۴ درصد). بیشترین فراوانی کتاب‌های بدون استفاده در سال ۱۳۸۰ با ۲۲/۴ درصد به کتاب‌هایی مربوط می‌شود که با هزینه ۱۰۰-۱۴۰ هزار ریال تهیه شده‌اند. در ضمن، بیشترین فراوانی کتاب‌هایی که یک‌بار استفاده شده، در همین گروه مشاهده

جدول ۱۱، نتایج آزمون کای اسکور میان

جدول ۱۰. توزیع فراوانی کتاب‌های استفاده نشده و یکبار استفاده شده بر حسب سال و هزینه

سال	۱۳۸۰		۱۳۸۱		۱۳۸۲		۱۳۸۳		هزینه استفاده
	استفاده نشده	یکبار استفاده شده	استفاده نشده	یکبار استفاده شده	استفاده نشده	یکبار استفاده شده	استفاده نشده	یکبار استفاده شده	
۶۰-۲۰	۲	۴/۲	۱	۲/۱	۳	۴/۳	۲	۶/۲	۲-۲۰
۶۰-۱۰۰	۶	۱۲/۵	۷	۱۴/۳	۱۱	۱۵/۷	۲	۶/۱	۲۰-۶۰
۱۰۰-۱۴۰	۷	۱۴/۶	۱۱	۲۲/۴	۶	۲۲/۴	۱	۳/۱	۱۴۰-۱۰۰
۱۴۰-۱۸۰	۷	۱۴/۶	۶	۱۲/۳	۵	۹/۷	۷	۱۴/۶	۱۸۰-۱۴۰
۱۸۰-۲۲۰	۹	۱۲/۵	۴	۸/۳	۱۱	۹/۷	۱۰	۲۰/۸	۲۲۰-۱۸۰
۲۲۰-۲۶۰	۷	۱۴/۶	۵	۱۰/۲	۱۰	۱۴/۳	۵	۱۰/۴	۲۶۰-۲۲۰
۲۶۰-۳۰۰	۳	۶/۲	۱	۲/۱	۵	۹/۷	۱	۱۵/۱	۳۰۰-۲۶۰
۳۰۰-۳۴۰	۲	۴/۲	۳	۶/۱	۶	۴/۹	۲	۶/۱	۳۴۰-۳۰۰
۳۴۰-۳۸۰	۲	۴/۲	۴	۸/۳	۴	۰	۱	۱۸/۱	۳۸۰-۳۴۰
۳۸۰ به بالا	۶	۱۲/۵	۷	۱۴/۳	۹	۹/۷	۶	۳۹/۳	۳۸۰ به بالا
جمع	۴۸	۱۰۰	۴۹	۱۰۰	۷۰	۱۰۰	۴۸	۱۰۰	۱۷

دفعات استفاده و هزینه صرف شده برای تهیه کتاب را نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود در هیچ‌یک از سال‌های مورد مطالعه رابطه معنی‌داری میان میزان استفاده و هزینه صرف شده برای تهیه کتاب‌ها وجود ندارد.

جدول ۱۱. آزمون کای اسکور میان دفعات استفاده و هزینه صرف شده برای تهیه کتاب

نتایج آزمون کای اسکور	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳
df	۱۲	۱۶	۱۶	۱۶
Sig	۰/۲۴۱	۰/۲۲۰	۰/۲۲۰	۰/۲۲۰

جدول ۱۲ بالاترین میزان استفاده از

عناوین مربوط به هر یک از گروه‌های پژوهشی و معاونت‌ها و هزینه هر بار استفاده از این عناوین را نشان می‌دهد. یافته‌ها نشان می‌دهند که کتاب‌های مرجع تهیه شده برای گروه پژوهشی شیمی در سال ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ بیشترین میزان استفاده را به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۸۲ کتاب‌های تهیه شده برای گروه کنترل در زمینه کامپیوتر و در سال ۱۳۸۳ کتاب‌های تهیه شده برای گروه شیمی در زمینه سوخت بیشترین میزان استفاده را داشته‌اند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود در سال ۱۳۸۰، هزینه هر بار استفاده از کتاب

جدول ۱۲. بالاترین میزان استفاده از عناوین مربوط به هر گروه و هزینه هر بار استفاده از این عناوین

بالاترین میزان استفاده در سال ۱۳۸۰				بالاترین میزان استفاده در سال ۱۳۸۱			
گروه	عنوان	دفعات استفاده	هزینه تمام شده (ریال)	هزینه هر بار استفاده (ریال)	عنوان	دفعات استفاده	هزینه تمام شده (ریال)
شیمی	HB of biochemical	۹	۴۱۶,۰۰۰	۴۶,۲۰۰	HB of reagents for organic synthesis	۶	۷۸۸,۰۰۰
	HB of plastics	۹	۲۶۳,۰۰۰	۲۹,۲۰۰			
	Szycher's handbook	۹	۲۶۴,۰۰۰	۲۹,۳۰۰			
کنترل	Handbook of acoustics	۸	۵۳۳,۰۰۰	۶۶,۶۰۰	Linux: Installation, configuration and use	۳	۱۲۹,۰۰۰
	Modern tracking systems	۸	۴۹۳,۰۰۰	۶۱,۶۰۰			
مواد	Space vehicle	۵	۳۱۳,۰۰۰	۶۲,۶۰۰	Materials handling HB	۳	۲۶۱,۰۰۰
پژوهشی	CD-Rom microsofty	۵	۶۶,۰۰۰	۱۳,۲۰۰	Next generation manufacturing	۳	۱۵۰,۰۰۰
					Writing and designing manuals	۳	۱۵۵,۰۰۰
طرح و برنامه	The management skill books	۵	۶۴,۰۰۰	۱۲,۸۰۰	Strategic management of technological learning	۲	۱۸۲,۰۰۰
بالاترین میزان استفاده در سال ۱۳۸۲				بالاترین میزان استفاده در سال ۱۳۸۳			
گروه	عنوان	دفعات استفاده	هزینه تمام شده (ریال)	هزینه هر بار استفاده (ریال)	عنوان	دفعات استفاده	هزینه تمام شده (ریال)
شیمی	Industrial inorganic chemicals & products	۶	۴,۹۸۸,۰۰۰	۸۳۱,۰۰۰	Rocket propulsion elements	۶	۳۸۵,۰۰۰
کنترل	Professional software development with visual c++	۵	۱۲۵,۰۰۰	۲۵,۰۰۰	Optimum array processing	۳	۵۲۲,۰۰۰
مواد	Approximate methods for weapon aerodynamics	۳	۳۳۷,۰۰۰	۱۱۲,۳۰۰			
پژوهشی	Delphi Kylix database envelopment	۷	۱۳۴,۰۰۰	۱۹,۱۰۰	Knowledge management	۶	۲۷۳,۰۰۰
طرح و برنامه	Engineering economy	۴	۱۳۹,۰۰۰	۳۴,۷۰۰	Competitive Knowledge	۲	۱۶۸,۰۰۰

تهیه شده برای معاونت طرح و برنامه کمتر از سایر قسمت‌هاست. در سال ۱۳۸۱، کمترین هزینه هربار استفاده به گروه پژوهشی شیمی و در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ به معاونت پژوهشی اختصاص دارد.

نتیجه‌گیری

پژوهشگران مراکز تحقیقاتی و مؤسسات پژوهشی برای انجام فعالیت‌های پژوهشی، به منابع علمی جدید و روزآمد نیازمندند. با توجه به بودجه محدود کتابخانه‌ها، کتابداران ناگزیرند با در نظر گرفتن محدودیت‌های مالی دست به انتخاب بزنند و این انتخاب باید به گونه‌ای باشد که با صرف کمترین هزینه‌ها پاسخگوی بیشترین نیازهای اطلاعاتی پژوهشگران باشند. در این پژوهش میزان استفاده از کتاب‌های تهیه شده از نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران و هزینه تهیه این کتاب‌ها در سال‌های ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، و ۱۳۸۳ مورد بررسی قرار گرفت تا با استفاده از روش هزینه - سودمندی، میزان سودمندی کتاب‌های خریداری شده، مورد بررسی قرار گیرد. در این بخش براساس یافته‌های پژوهش به سؤالات پژوهش پاسخ داده می‌شود. در پاسخ به سؤال اول پژوهش مبنی بر مجموع هزینه‌های صرف شده برای تهیه کتاب در هر گروه پژوهشی، یافته‌ها نشان داد که بیشترین هزینه صرف شده برای تهیه کتاب در سال ۱۳۸۰ به گروه پژوهشی کنترل، در سال‌های ۱۳۸۱ و ۱۳۸۲ به گروه پژوهشی شیمی، و در سال ۱۳۸۳ به گروه پژوهشی مواد اختصاص دارد.

میزان استفاده از کتاب‌های تهیه شده در هر گروه پژوهشی در سؤال دوم مطرح شده است. با توجه به جدول ۳ مشاهده می‌شود که در سال ۱۳۸۰؛ ۴۳ درصد کتاب‌ها، در سال ۱۳۸۱؛ ۳۸/۲ درصد، در سال ۱۳۸۲؛ ۴۳/۷ درصد، و ۴۰/۹ درصد کتاب‌ها در سال ۱۳۸۳، اصلاً مورد استفاده قرار نگرفته‌اند. به‌طور کلی ۷۲/۳ درصد از کتاب‌های تهیه شده در چهار سال مورد بررسی یا اصلاً مورد استفاده قرار نگرفته یا تنها یک‌بار استفاده شده‌اند. نتایج یافته‌های صوراسرافیل و فروزی نیز نشان داد که بیش از ۵۰ درصد نشریات ادواری کتابخانه‌های مورد بررسی اصلاً مورد استفاده قرار نگرفته‌اند (۶؛ ۷). با توجه به اینکه در کتابخانه پژوهشکده مهندسی، خرید کتاب از نمایشگاه بین‌المللی، براساس ارسال سیاهه کتاب‌های نمایشگاه به گروه‌های پژوهشی و اعلام نیاز پژوهشگران گروه‌های مربوط صورت می‌گیرد و پس از خرید از طریق ارسال سیاهه کتاب‌های خریداری شده به گروه‌ها و نصب آن در تابلو اعلانات، اطلاع‌رسانی لازم صورت می‌گیرد، به نظر می‌رسد یکی از مهم‌ترین علل عدم استفاده از کتاب‌های خریداری شده، آن است که کتاب‌ها تنها از طریق مشاهده عنوان و بدون تورق کتاب در نمایشگاه و به‌صورت شتاب‌زده انتخاب می‌شود. نظرسنجی از پژوهشگران گروه‌های پژوهشی نیز مؤید این مطلب است. لذا حضور پژوهشگران هنگام خرید کتاب در نمایشگاه بین‌المللی ضروری به نظر می‌رسد. یکی دیگر از عوامل کمی استفاده از کتاب‌های خریداری شده، آن است که در بسیاری از موارد کتاب‌هایی که پژوهشگران

در اولویت اول انتخاب کرده‌اند، به علت تعداد کم نسخه‌های ارائه شده در نمایشگاه قابل تهیه نیست و عموماً درخواست‌هایی که در اولویت دوم و سوم قرار داشته‌اند، خریداری شده است. به‌طور کلی با بازنگری و اصلاح مرحله انتخاب و حذف عناوینی که اثربخش نیستند و اضافه کردن عناوین جدید و مناسب می‌توان بهره‌وری کتابخانه را بهبود بخشید.

در پاسخ به سؤال سوم پژوهش مبنی بر توزیع فراوانی کتاب‌های بدون استفاده، یکبار استفاده شده، و پراستفاده؛ با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان گفت در تمام گروه‌های پژوهشی فراوانی کتاب‌هایی که حتی یکبار هم استفاده نشده‌اند، بیش از فراوانی سایر کتاب‌هاست. معاونت طرح و برنامه با ۵۱/۲ درصد بیشترین میزان کتاب‌های استفاده نشده را به خود اختصاص داده است. از بین کتاب‌هایی که یکبار مورد استفاده قرار گرفته‌اند، کتاب‌های درخواستی گروه پژوهشی مواد با ۳۶/۴ درصد و در مورد کتاب‌هایی که بیش از یکبار استفاده شده، کتاب‌های درخواستی گروه پژوهشی شیمی با ۳۴/۵ درصد بالاترین رتبه را دارا می‌باشند. بدیهی است با توجه به هزینه سنگین تهیه، نگهداری، و حفاظت کتاب‌هایی که کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرند و یا اصلاً استفاده‌ای از آنها به عمل نمی‌آید، لازم است منابع به‌گونه‌ای تهیه و در اختیار مراجعه‌کنندگان قرار گیرد که دارای بیشترین استفاده باشند. همچنین ضروری است کتابداران به‌طور مرتب به ارزیابی مجموعه بپردازند تا با بررسی علل عدم استفاده از منابع اطلاعاتی تهیه شده،

حداکثر کارایی از امکانات به‌عمل آید. در پاسخ به سؤال چهارم پژوهش مبنی بر وجود یا عدم رابطه معنی‌دار بین هزینه صرف شده برای تهیه کتاب و میزان استفاده، با استناد به یافته‌های پژوهش که در جدول ۱۱ منعکس شده است، درمی‌یابیم که رابطه معنی‌داری بین هزینه صرف شده برای تهیه کتاب و میزان استفاده وجود ندارد. لذا لازم است مسئولان در تهیه و خرید کتاب، صرف نظر از قیمت کتاب‌ها، کتاب‌هایی را در اولویت خرید قرار دهند که بیشترین درخواست‌کننده را دارد.

پیشنهادها

۱. در مراکز تخصصی بهتر است انتخاب‌ها براساس طرح‌ها و پروژه‌های تحقیقاتی مصوب مراکز متبوع صورت پذیرد تا سودمندی منابع علمی افزایش یابد.
۲. در انتخاب منابع علمی از نظرات متخصصان موضوعی بهره‌گیری شود. حضور این متخصصان در نمایشگاه هنگام خرید ضروری به نظر می‌رسد.
۳. حداقل هر سه سال یکبار مطالعه هزینه - سودمندی منابع علمی انجام شود تا انتخاب‌های سال‌های قبل مورد بررسی قرار گیرد.
۴. علاوه بر هزینه - سودمندی کتاب‌ها، هزینه - سودمندی نشریات نیز انجام شود و نشریات ادواری هسته تعیین شود.
۵. پیشنهاد می‌شود درخصوص دلایل عدم استفاده از منابع خریداری شده پژوهشی انجام شود.

منابع

۱. اسدی، سعید. «تحلیل هزینه- سودمندی بازیابی اطلاعات از پایگاه اطلاعاتی مدلاین بر روی لوح فشرده در کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۸.
۲. پیمان، حسین. «توکل و بهره‌وری». **فرهنگ و تعاون**، ۸ (۱۳۷۷): ۹-۱۲.
۳. حاضری، افسانه. «ارزیابی نشریات ادواری لاتین موجود در کتابخانه‌های تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی شهید صدوقی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۷.
۴. رادپاوه، علی. «تعیین نشریات ادواری هسته مراکز و مؤسسات تحقیقاتی تحت پوشش وزارت جهاد سازندگی (آبخیزداری، جنگل و مرتع، دامپروری، سرم‌سازی و فنی و مهندسی) و مطالعه هزینه- سودمندی آنها». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۶.
۵. سلیمی‌جهرمی، معصومه. «کاربرد قانون (مدل) برادفورد در بررسی استفاده از نشریات ادواری علوم پزشکی در ایران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۶.
۶. صور اسرافیل، بهناز. «بررسی نشریات ادواری اصلی کتابخانه مرکزی علوم پزشکی شهید بهشتی با استفاده از روش تحلیل هزینه- سودمندی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، ۱۳۷۲.
۷. فروزی، سعید. «تعیین ضریب همبستگی بین قیمت و میزان استفاده از نشریات ادواری لاتین ۱۹۹۳
- در دانشگاه‌های تهران، امیرکبیر، علم و صنعت». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۴.
۸. کیانی، تاج‌الملک. «تحلیل هزینه- مصرف نشریات ادواری لاتین جاری رشته‌های بیوشیمی - بیوفیزیک در کتابخانه مؤسسه I.B.B. دانشگاه تهران و کتابخانه مرکزی دانشگاه تربیت مدرس». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۵.
9. Dole, Wanda V.; Chang, Sherry S. "Survey and analysis for journals at the State University of New York at Stony Brook". *Library Acquisitions: Practice and Theory*, Vol.20, No.1 (1996): 23-34.
10. Duran, Nancy. "A use study of speech pathology & audiology periodicals at Illinois State University". *Bull Med. Lib. Ass.*, Vol.85, No.4 (1997): 373-377.
11. Knopasale, Katherine. "Undergraduate periodical usage : a model of measurement". *The Serial Librarian*, Vol.9, No.2 (1984): 65-74.
12. Mitchell, B.J.; Tanis, N.E.; Jaffee, J. *Cost analysis of library functions: a total system approach*. Greenwich: JAI, 1974.
13. Sridhar, M.S. "Is cost benefit analysis applicable to journal use in special libraries". *The Serial Librarian*, Vol.15, No. 1,2 (1988): 137-153.
14. Weil, S. "Survey on the use and cost of scientific journals in the Soreq library". *Special Libraries*, Vol.70, No.4 (1979): 182-189.

تاریخ دریافت: ۱۳۸۵/۳/۲۰